

Slutrapporten indsendes til bevaringsudvalget@naturerhverv.dk.

Bilag 6. Slutrapport for projekt

Alle relevante felter skal udfyldes, og der må ikke ændres i felternes overskrifter.

DATO: 4 december 2014

1. Projektets sagsnr. 14-32640-000026, ans. Nr. 39

2. Projekttitel (og evt. akronym)

Arkegårde- en konkretisering af hvordan arkegårdstanken kan bruges i det danske arbejde med bevarelsen af gamle danske husdyrracer.

3. Projektets start- og slutdato

Startdato: 10 oktober 2014

Slutdato: 5 december 2014

4. Projektleder

Bjarne Hansen, Økologikonsulent, Økologisk Landsforening, mail: bh@okologi.dk – tlf. 21 15 87 06

5. Kort projektbeskrivelse

Projektets mål er at samle viden der kvalificerer et seminar som kan samle de relevante aktører. Ud fra det at komme med konkrete anbefalinger til hvordan arkegårde kan virkeliggøres i Danmark med det formål at sikre en stabil basis for en større population af bevaringsværdige husdyr. Projektet afsluttes med en rapport med meget konkrete forslag til hvordan arkegårds ideen kan implementeres i Danmark. Der forberedes et forløb med et forberedende arbejde der inkluderer et planlægningsmøde, en ekskursion til udenlandske arkegårde for en mindre gruppe aktører, der repræsenterer interessenterne bredt. Derefter et seminar for en bredere gruppe, med faglige oplægsholdere, dialog i workshops omkring konkrete anbefalinger af hvordan konceptet kunne fungere i Danmark. Seminaret forventes afholdt i slutningen af november. Alt samles og bearbejdes i en rapport, der vil kunne fungere som en drejebog for det videre arbejde med arkegårds konceptet i Danmark.

6. Projektets formål

At udvikle og konkretisere ideen om arkegårde som et redskab i bevaringen af genressourcer i Danmark. Arkegårde er et helhedsorienteret bevaringskoncept, der ud fra økologiske eller biodynamiske principper og som en integreret del af produktionen, varetager almennyttige miljø- og kulturbevarende opgaver for samfundet. På den måde integreres in-situ bevaring med plantegenetisk bevaring, biodiversitet, formidling til offentligheden, et lærested for unge landmænd og arbejde med kvalitets fødevarerprodukter på mere markedsorienterede vilkår til fordel for alle.

7. Projektets forløb, fremdrift og resultater

A. For projektperioden angives et kort resume af projektets hovedresultater og hovedkonklusioner

Nedennævnte er de konklusioner der er fremkommet efter ekskursion og seminar: Arkegårde er levende biodiversitetsgårde, som vil kunne spille en væsentlig rolle i det danske arbejde med bevaring af vores husdyr- og plantegenetiske ressourcer. Arkegårdene vil endvidere spille en rolle i forhold til natur, læring og som en vidensbase for, hvordan arbejde med et tæt samspil mellem dyr, planter og natur i en selv bærende enhed kan finde sin balance.

Arkegårdene vil:

- Bevare de autentiske oprindelige gamle danske husdyrracer i en naturlig sammenhæng med de gamle danske kulturplanter og i det kulturlandskab, som de har oprindelse i (in situ-avl).
- Tåge udgangspunkt i den økologiske produktionsmetode, som baggrund for "in situ-bevaring" og afsætning af arkegårdsprodukter.
- Skabe en stabil base for en større population af avlsdyr (mål 1000 dyr fra hver race, jf. FAO's normer) i mindre flokke på forskellige lokaliteter.
- Gøre en ekstra indsats for at opretholde vore gamle danske malkeracer som aktive malkedyr, så disse bevarer deres egenskaber som malkeracer.
- Være avlsmæssigt bæredygtige enheder gennem stedbetonet linjeavl med hovedsagelig gårdens egne tyre- og kolinjer, samt gennem avl efter vitalitet og lang livsydelse. Endvidere ved at sikre lokale backup sædlagre på Arkegårdene gennem kontinuerlig tapning af et udvalg af tyre i besætningerne.
- Koble dyr, planter og kulturlandskaber i selv bærende enheder.
- Fremme agrobiodiversitet via arbejdet med domesticerede dyr, kulturplanter samt vild flora og fauna og småbiotoper på arkegårdene, Jf. FN's nyeste deklaration for Agro-biodiversitet.
- Være økonomisk selv bærende enheder, hvad enten arkegården bygger på selveje eller andre ejerformer.
- Udvikle fagligt dygtige driftsledere avlsmæssigt og landbrugsmæssigt ud fra arkegårdens præmisser om at arbejde med gård og dyr som en helhed med rod i vores landbokultur.
- Sikre overførsel af viden fra ældre praktikere, der har arbejdet med de oprindelige husdyrracer og planter i praksis til en ny generation.

- Opbygge en forskningsmæssig vidensbase tæt knyttet til den konkrete landbrugsmæssige faglighed, som kan inspirere bredt i forhold til nutidens og fremtidens landbrug

Krav til arkegårde og temaarkebrug

At blive en arkegård, betyder helt klart, at man forpligtiger sig på en række områder. Til gengæld får man faglig støtte fra arkegårdsforeningen og de parter, den samarbejder med. Samtidigt er der et stærkt ønske om, at den enkelte arkebonde har mulighed for at udvikle gården, ud fra en faglighed, der er dybt forankret i den helt lokale sammenhæng mellem bonde, dyr, planter og natur på bedriften, og i samspil med omgivelser og lokalsamfund generelt.

Derfor må der være en balance mellem de opgaver, krav og begrænsninger den enkelte bonde forpligtiger sig på og pladsen til individuelle valg.

Følgende kunne være kernepunkter, man forpligtiger sig til som arkebonde, men som selvfølgelig skal endeligt fastlægges når foreningen dannes:

- Økologisk eller biodynamisk certificering.
- Mindst 3 arter af autentiske gamle danske husdyrracer i balance med det areal, som er knyttet til arkegården. Eller én dyrace kombineret med et stærkere fokus på bevaring af gl. danske plantesorter eller en bestemt traditionel opdrætsform, som skovsvin eller hedefår. Alt efter om man er en arkegård, eller et temaarkebrug.
- Gården dyrker hovedsagligt ældre plantesorter til foder og konsum.
- Gården har frugttræer/bærbuske/køkkenhave med eksempler på lokale gamle sorter.
- Gården bruger mindst 80 % foder fra egen bedrift eller i et samarbejde med andre arkegårde (eller økologiske gårde).
- Der dyrkes ikke majs
- Der bruges ikke højenergi indkøbt kraftfoder
- Der importeres ikke gylle
- Der holdes ikke moderne produktionsdyr.
- Der laves en plan for gårdens arbejde hvert år, der indgår i den fælles faglige sparring. Den skal indeholde både den konkrete markplan og en skitse for de kommende 8 år med overvejelser om:
 - Hvordan man arbejder in situ på den konkrete gård.
 - Hvordan avlsarbejdet planlægges.
 - Hvordan man arbejder med natur og biodiversitet.
 - Hvordan man arbejder med formidling.
- Man forpligtiger sig til på baggrund af planen, til at indgå aktivt i det faglige arbejde via arkegårdsforeningen, dvs. at man deltager i aktivt i relevante staldskole(r).
- Man deltager i avlsarbejdet med ens egne dyr og med faglig sparring gennem foreningen.
- Man forpligtiger sig på, at der skabes adgang til gårdens arealer for offentligheden f.eks. via mærkede stier.
- Man indgår positivt i det samlede danske bevaringsarbejde og er forpligtet på at indgå i forskningssamarbejde og indsamling af data på gården.

B. Ændringer i forhold til oprindelige planer angives med en kort og præcis tekstforklaring (max. ½ side) samtidig med at det markeres tydeligt i milepælsskemaet (pkt. I) samt leveringsoversigten (pkt. J).

Der har ikke været ændringer i aktiviteterne i forhold til det ansøgte, der er ansøgt og godkendt ændringer i budget

C. Beskrivelse af, hvorledes evt. planer for implementering af resultater er udført (max. 1 side).

En arkegårdsforening

Der er allerede en række landbrug, der arbejder med bevaringsarbejde på forskellige måder. Flere af disse kvalificerer sig allerede til at være arkegårde, og ville ved at tilslutte sig arkegårds-konceptet kunne indgå i den fælles udvikling af arkegårdene. Andre vil være interesserede, men skal først gennem en proces f.eks. lægge om til økologi og afbalancere antallet af husdyr med arealerne eller afvikle den del af landbruget, der er med moderne dyr og sorter. Andre igen, har gården og interessen, men skal hjælpes med at skaffe dyr af de oprindelige gl. danske husdyrracer, passende for deres ejendom og planer. Endeligt ville det være et stort ønske, at skaffe kapital til et antal ejendomme, som kan forpagtes ud til yngre kvalificerede folk, med interesse for sagen. Som base for arbejdet med arkegårdene dannes en forening med to afgørende opgaver. Den skal danne basis for og koordinere den faglige udveksling mellem arkegårdene, som ses som et afgørende fundament i arkegårdenes virke, ligesom foreningen aktivt skal være i dialog med samfundet samt med andre aktører omkring genressourcebevaring. Foreningen skal ligeledes, sikre en økonomisk base og de rigtige rammebetingelser for arkegårdene og deres virke. Rammebetingelser for gårdene handler om at sikre et tilstrækkeligt supplement til gårdenes indtægt, som kan betale for bevaringsopgaverne som beskrevet. Det kan være ved at hjælpe den enkelte arkebonde med at bruge de støtteordninger, der allerede findes. Det kan også være ved at beskrive, supplerende ordninger målrettet specifikt mod arkegårdens opgaver, som man så politisk kan beslutte at sætte iværk.

Endeligt skal arkegårdsforeningen arbejde med at skaffe finansiering fra fonde, virksomheder og andre private midler til at understøtte arkegårdsarbejdet generelt ved at:

- Skaffe kapital (eller ejendomme), som kan danne basis for forpagtning til yngre kræfter. Disse ejendomme, vil også kunne påtage sig opgaver, der går videre end kerneideen i arkegårdstanken. Det kunne være at bevare et bygnings- og landskabsmiljø, der hænger sammen med den kulturarv de bevaringsværdige husdyr er en del af. Eller det kunne være, at knytte arkegården tættere sammen med et fagligt undervisningsmiljø eller andet.
- Oprette og skaffe midler til en fond, som kan eje en del af populationerne af de bevaringsværdige autentiske gl. danske husdyr. En sådan fond kan bidrage på 2 måder. Dels ved at kunne reagere hurtigt og sikre deres overlevelse og bevaring, hvis dyr og besætninger er i fare for at blive slagtet, fordi den nuværende ejer ikke længere kan tage sig af dem. Dels ved at binde kapital i husdyrbesætningerne, så kapitalkravene bliver mindre på de enkelte ejendomme.

Opsummerende så skal foreningen:

- Danne basis for faglig sparring og erfaringsudveksling gårdene imellem.
- Danne basis for fastlæggelse af avls- og bevaringsarbejdet.

- Fastlægge og revidere de krav, der stilles til arkegårdene.
- Understøtte arbejdet med afsætning og markedsføring af arkegårdenes produkter.
- Samarbejde med andre foreninger og forskningsinstitutioner i Danmark og udlandet, som arbejder med vores husdyrgenetiske og plantegenetiske arv.
- Arbejde med fælles formidling til offentligheden om bevaring af agrobiodiversiteten.
- Oprette og drive fonden for sikring af dyr. I særdeleshed ved opkøb af truede dyr af de oprindelige gamle husdyrracer.
- Oprettelse og drift af jordbrugsfonden til køb af jord til Agro-biodiversitetsgårde.

På sigt skal kernemedlemmerne i arkegårdsforeningen være arkegårdsbønderne. Dertil knyttes endvidere foreninger, som har en interesse i gårdenes virke og interesserede enkeltpersoner og kommende arkebønder.

Opstarten

Da der ikke i dag er ret mange gårde, der kan gå lige ind i arkegårdskonceptet, fordi det kræver ekstra, at arbejde så målrettet med in situ-bevaringen, nogen gårde skal omlægges til økologi og andre igen må vente på, at få avlsdyr at arbejde med.

Det betyder også, at der ikke kan startes en forening udelukkende af arkebønder, men at foreninger og andre særligt interesserede skal være med til at trække arbejdet i gang.

Det er vigtigt at få etableret en sekretariatsfunktion og skaffe midler til at starte den faglige sparring og en form for rådgivning til interesserede arkebønder. Dermed kan man starte på begge fronter samtidigt. Både at opbygge det faglige netværk ved at få så mange arkegårde i gang som muligt på den korte bane, små som store og få foreningen i gang, med at skaffe midler og rammer til at sætte helt nye arkegårde i gang. Sekretariatet har brug for midler til en koordinator og fundraiser samt til opbygning af det faglige arbejde ved at indkøbe den nødvendige faglige hjælp, til facilitering af staldskolerne og opstartshjælp til nye arkegårde.

Sekretariatet vil være godt placeret i samarbejde med en forening eller institution, hvor man kan trække på administrativ erfaring og anden faglig kapacitet f.eks. hos Økologisk Landsforening eller på Kalø Økologiske Landbrugsskole.

Arkegårdsaspiranter

For at komme i gang og få flere aktive bevaringsgårde med på arkegårdstanken foreslås det, at lave en gruppe for "arkegårdsaspiranter". Det er gårde, der sigter mod at blive fuldgylde arkegårde, men f.eks. først skal starte omlægning til økologi eller skal afvikle den del af produktionen, der er mere "moderne".

Disse gårde beskriver udviklingen mod "fuldgylde" arkegårde på sammen måde, som de øvrige arkegårde og indgår på baggrund heraf i det faglige arbejde.

Undtagelser, der kan accepteres, kan eksempelvis være:

- Gården er lige startet på omlægning til økologi.
- Gården er økologisk, men er mere traditionelt produktionsorienteret. Her er betingelsen, at man definerer en sammenhæng mellem planter og arkegårdsdyr på en del af ejendommen.
- Måske har man kun én race f.eks. arbejdsheste, men her kan man også starte med at skabe en sammenhæng, mellem avlen og brugen af dyrene i deres rette element.

Der er bevilget kr. 2,5 mill. Pr år i 4 år på finansloven og det er vores håb at Arkegårds rapporten vil blive drejebog for udmøntningen af denne bevilling.

D. Vurdering af hvordan projektets fremdrift har været, effekter samt samarbejdet mellem projektets deltagere i forhold til oprindelige planer (max. ½ side).

Der har været den i projektet beskrevne fremdrift og udført de opgaver der er beskrevet i ansøgningen, der har været brug for yderligere styregruppemøder for at behandle den store mængde informationer der er fremkommet og som har været en stor hjælp til gennemførelse af projektet i den meget korte periode der har været til rådighed. Der har været udvist stor samarbejdsvilje og lagt meget arbejde i fremstillingen af den viden og de konklusioner der er fremkommet. Alle har arbejdet meget hurtigt og konkret for at nå et resultat.

E. Redegørelse for kommunikation fra projektet, herunder referencer.

Der er udarbejdet en rapport fra ekskursion til Arkegårde i Tyskland og en rapport der samler arbejdet fra afholdt seminar. Disse rapporter bliver delt ud til alle interessenter på enten elektronisk form til print eller web eller som et trykt eksemplar. Forskellige journalister har allerede udvist interesse for at skrive om rapporterne og formidling vil foregå både igennem Holger Jessen, Medlem af det rådgivende bevaringsudvalg for danske husdyr genetiske ressourcer hos oprindelige danske husdyr racer eller via oprettet domæne email arkegaarde@gmail.com eller hos Bjarne Hansen, projektleder Økologisk landsforening.

F. Eventuelt

Det har været en glæde for alle i styregruppen at arbejde med projektet i forhold til det engagement der har været udvist og den vilje der har været vist til at opnå et resultat som kan blive konkret og komme til at virke hos kommende danske arkebønder.

Underskrift:

Navn	<i>Evt. Institution</i>	Dato	Underskrift
Projektleder: Bjarne Hansen	Økologisk Landsforening	4 december 201	